

Razstave

Življenje v Kopru v času beneške nadoblasti, razstava Pokrajinskega arhiva Koper

V avli Pokrajinskega arhiva Koper je bila od 24. septembra do 9. oktobra 1998 na ogled razstava "Življenje v Kopru v času beneške nadoblasti". Razstava je bila postavljena v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine v Sloveniji, ki so bili posvečeni srednjeveškemu mestom in življenju v njih. Zaradi okrnjenega gradiva (gradivo Starega koprškega občinskega arhiva je še vedno v Benetkah) smo se odločili razširiti časovni okvir razstave na celotno beneško obdobje. Predstavljenih je bilo 40 dokumentov, ki ponazarjajo politično, gospodarsko, kulturno in tudi popolnoma zasebno življenje v mestu in zalednih vaseh. Večina dokumentov je bila v originalu, le manjši del (dokumenti, ki so bili na razstavi v Ljubljani) je bilo fotokopij.

Legó mesta in zunanji izgled smo predstavili s kartografskim in slikovnim materialom.

Slovenski javnosti je bil tako prvič predstavljen izjemno dragocen dokument "De toto orbe" avtorja Pietra Coppa iz leta 1525, ki ga hrani Pomorski muzej "Sergej Mašera" v Piranu. Znani sta še dve izvorni kopiji tega dela: eno hranijo v "Bibliotechi Nazionale Marciana di Venezia" v Benetkah, drugo pa v Pomorskem muzeju. Kopija iz Pomorskega muzeja je tudi edina, ki ima ohranjenih 15 dragocenih "tabulae" (zemljepisnih kart). Razstavljen je bil zemljevid Istre (peti po vrsti), na katerem so plastično in barvno upodobljene vzpetine, obala in rečne doline. Za naše kraje je še posebno zanimivo, da sta Koper in Izola upodobljena kot otoški mesti.

Razstava Pokrajinskega arhiva Koper

Pokrajinski muzej Koper nam je posodil bakrorcz Kopra ("Urbis Iustinopolis Prospectus"), delo Francesca del Pedra iz leta 1781, na katerem so lepo vidni otoška lega mesta, obzidje in mestna arhitektura. Zanimiv je načrt Kopra, ki ga je po naročilu koprškega

podestata in kapitana Bernarda Malipiera naredil Giacomo Fino. Načrt je bil sestavni del poročila, ki ga je v Benetke 29. septembra 1619 poslal koprski podestat. Upodobljeni so mestno obzidje z mestnimi vrati in pristanišči, glavne ulice in sakralni objekti v mestu. Označena je povezava mesta s koprskim (most z Levjim gradom). Razstavljen je bil tudi načrt koprškega obzidja in Levjega gradu, ki so ga Benečani postavili med mestom in koprskim po zavzetju Kopra leta 1278. Postavljen je bil na temeljih starejše trdnjave. Porišili so ga leta 1820.

Na ogled so bili koprski statut iz leta 1668 (posebej je bilo predstavljenih šest odlokov iz statuta, ki so urejali pravno življenje v mestu), listina o ureditvi meje med izolsko in koprsko komuno iz leta 1419 in kopija najstarejšega mestnega pečata. S topografsko karto spodnjega toka reke Rižane, Sermina in Stanjonskega zatoka (tu so hile včasih soline), z načrtom solnih polj iz 18. stoletja ter listinami o nakupu in prodaji kavedinov smo skušali predstaviti solno proizvodnjo (za Koper in hkrati za Benetke najpomembnejša gospodarska dejavnost v mestu).

Gospodarsko življenje v mestu in na podeželju smo prikazali s kupoprodajnimi in najemnimi pogodbami (npr. listina - 1588, avgust, 26, Koper - o prodaji in nato najemu posesti v predelu Prade za ceno 1500 dukatov), s spiskom vasi v zaledju Kopra s številom kmetij, ki so bile dolžne oddajati les za potrebe mesta (1509), z dokumentom o prihodkih davčnega urada s sedežem v Kopru za leta 1608, 1609, 1610, 1611 in 1612, ki jih je ocenil Francisco di Priuli, rašporski kapitan in providur za Istro. Sem so všeti davki od gostiln za mesto Koper in za vasi, davki na vino za Koper z zaledjem, Milje, Buje, Izolo, Piran, Motovun, Labin, Plomin ter Rašpor. Všeti so tudi davki od prodaje kruha, davki od mlinov, mesnic v Kopru in po vaseh, riharnic, davki od lesa, olja, mer ter davki od izdaje listin in testamentov.

Zanimiv je popis davkov, ki jih je bil posamezen zakupnik dolžan plačati Gravisijem za najeto zemljo. Seznam z vrednostmi posameznih dajatev (dajatve so preračunane v denarno vrednost) je narejen po vaseh za vsakega posameznega zakupnika.

Predstavljeni sta bila dokumenta o stalni trajektni liniji med Koprom in Trstom iz leta 1687 in uredha (1549), ki pod kaznijo 10 dukatov prepoveduje ponarejanje in zlorabljanje "zdravstvene izkaznice" na celotnem beneškem ozemlju.

Pomemben mejnik v življenju ljudi so hile tudi poroke in smrt. Premožnejše družine so imele hogato notranjo opremo stanovanj, zato ni naključje, da so ob smrti poglavarja družine (v navzočnosti prič in s pomočjo pooblaščenih cenileev) vse premoženje natančno popisali (npr. 1710, februar, 10; popis premoženja

- preničnin, nepremičnin, kreditov in dolgov, pokojnega Giacomina Barbabianca). Tudi pri izbiri zakonskega partnerja je bila v ospredju ekonomska plat, sicer pogodbe o doti ne bi bile tako natančno napisane (poleg natančno opredeljenih dobrin, ki jih dobi nevesta za doto, je napisano določilo, da ostane prenoženje vsakega zakonca ves čas zakona ločeno - npr. 1691, marec, 23, Koper - poročna pogodba med Susano, hčerjo Domenica Santa in Agnese Grisoni ter Francescom Gravisijem. Dogovorjena je bila dota 1500 dukatov v materiinih in očetovih dobrinah), tudi če je šlo le za majhen primanjkljaj v sicer precejšnji vsoti denarja (1566, februar, 28 - v dokumentu ženin Colman Vergerio pojasni, da ni dobil dogovorjene dote 1200 dukatov, ampak le 1100 dukatov). Dohodkom se ni odrekala niti duhovščina, kot je to lepo vidno v pogodbi, ki jo je oče sklenil s samostanom Sv. Klare za dve hčeri, novinki. (1685, januar, 26, Koper - V samostanski cerkvi Sv. Klare se v navzočnosti prič Vicenza del Toso in Battista Ombrella de Piero ter vicedonata Michaela Gavarda Santo Grisoni obveže, da bo dal samostanu Sv. Klare denar, dohodek od zakupov in druge stvari za zaobljubo njegovih hčera Isabelle in Catherine, ki bosta naslednjo nedeljo postali klarisi. Za vsako bo dal po 400 dukatov v denarju in za 400 dukatov v zakupih, za katere dobiva 6-odstotne obresti. Nadalje obljubi, da bodo on in njegovi dediči dajali samostanu preživnino za hčeri.)

Po vzoru nešččanov so poročne pogodbe pisali tudi na podeželju in prav nič ni videti, da bi v "zvitosti" zaostajali za premožnejšimi prebivalci (1580. november, 28, Dol pri Hrastovljah - "Na tem mestu sta se legalno po rimokatoliški cerkvi in tridentinskem koncilu ter po lokalnih navadah v Istri in Dolu poročila domačina Andrea Bonazza in Orsola, liči pokojnega Iuana Saua...").

V mestu se je pokazala tudi potreba po šolanju. Najboljšo izobrazbo je bilo mogoče dobiti v cerkvenih in mestnih šolah. O šolanju govori tudi člen v statutu iz leta 1423. Fantje iz premožnejših družin so se šolali na univerzi v Padovi in v drugih italijanskih mestih (predstavljeni sta bili doktorska diploma iz prava Nikolaja Gravisija iz leta 1640 ter diploma iz filozofije in medicine Joanesa Nicolausa Marchionisa de Gravisij iz leta 1684).

Večina prebivalstva v mestu je bila sicer romanskega rodu, vendar pojavljanje slovanskih primkov in imen v dokumentih dokazuje tudi navzočnost Slovanov. V zaledju pa je bila večina prebivalstva slovanskega rodu. Na to kažejo priimki, ledinska imena krajev ali predelov naselij in tudi redki, vendar ohranjeni dokumenti v slovanskih jezikih. Predstavili smo pravilnik Bratovščine svetega rešnjega telesa iz leta 1635, ki je napisan v slovenščini, in latinsko-glagolski slovar iz 17. stoletja, ki je nastal v samostanu Sv. Gregorja v Kopru. Samostan je predstavljal slovanski otok v beneškem Kopru (za nraščevanje in vodenje samostanskih dnevnikov so uporabljali glagolico). Slovar je dokaz takratne kulturne ravni slovanskega prebivalstva v Istri.

Arhiv je v ta namen izdal kratek vodnik po razstavi v slovenskem in italijanskem jeziku ter kopije (v

glini) koprskega pečata iz 13. stoletja. Organizirano je bilo vodstvo po razstavi, le-to si je ogledalo več kot 500 obiskovalcev.

S trintridesetini dokumenti se je arhiv vključil tudi v vseslovenski projekt razstave o srednjeveških mestih z naslovom "Kdor z mestom ne trpi, naj se z mestom ne krepi", ki je bila na Ljubljanskem gradu od 23. septembra do 10. oktobra.

Pietro Vidacovic, Načrt njiv in pašnikov v dolini Sv. Onofrija pod Albucanom (spadal pod koprski teritorij) in Lonzana (spadal pod piranski teritorij) - oba dela sta ločena z rdečo nitko, 1772, original, *Družinski arhiv Grisoni Sabini, Pokrajinski arhiv Koper*

Tudi samo mesto Koper se je velikopotezno vključilo v projekt Dnevoev evropske kulturne dediščine. V Pokrajinskem muzeju je bila od 18. septembra do 9. oktobra na ogled razstava "Grbi v mestnem jedru Kopra", 1. in 2. oktobra pa je potekal mednarodni znanstveni simpozij ob 500. obletnici rojstva Petra Pavla Vergerija mlajšega. V Pretorski palači je bila sočasno razstava z naslovom "Koper / Capodistria - Platea Communis". V samem mestnem središču (Titov trg), v cerkvi Sv. Bassa, v stolni cerkvi in v Pokrajinskem muzeju pa so bili priložnostni koncerti srednjeveške in renesančne ter stare keltske glasbe. V ta namen je turistično društvo Koper izdalo tudi zloženko "Po sledih mestnih srednjeveških znamenitosti". Pokrovitelj prireditvev je bila Mestna občina Koper.

Zlenska Bonin

Razstava "Sto let Zgodovinskega arhiva Ljubljana"

Letos mineva 100 let, odkar je Anton Aškerc postal prvi ljubljanski mestni arhivar. Tedanji ljubljanski župan Ivan Hribar je bil zelo redoljuben mož. Nered med magistratno dokumentacijo ga je napeljal k zantisli, da bi moralo mesto zaposliti nekoga, ki bi vzpostavil red med zgodovinsko pomembnimi dokumenti. Hribar je k sodelovanju povabil svojega prijatelja in duhovnika Antona Aškereca. Mestni svet